

Defensa dels mèrits del doctorand a càrrec de la doctora Maria del Carme Bosch Juan

Diu Valeri Màxim que no hi ha humilitat tan gran que sia insensible als afalacs de la glòria. Record la citació clàssica perquè fa un bon grapat d'anys vaig demanar a Miquel Dolç si li agradaria ésser doctor honoris causa de la nostra universitat. Me contestà amb un «res me faria més il·lusió», i, tot seguit, com per minimitzar o impossibilitar aquesta frase tan sincera, afegí que no es veia amb cor de redactar un currículum, i pronuncià el mot «peresa», imposant-se dins la seva vida aprofitant la debilitat de la vista i el pes dels anys. La veritat és que el currículum de Miquel Dolç és poc comú, perquè abraça la tasca d'un corredor de disciplines diverses: poeta, traductor, assagista i professor, i això durant un caramull d'anys, quasi bé deu lustres.

Anc que nat a Santa Maria del Camí el 4 de desembre de 1912, ell dóna com a punt de partida de la seva vida civil, *la vita nova* segons paraules pròpies, l'any 1934, data en què va tornar d'Itàlia i d'uns estudis primerencs amb els teatins, que ell considera negatius, però que crec que no ho són en absolut, ja que configuren alguns aspectes de la seva personalitat i obra. Per començar, aprèn la llengua italiana, que té una conseqüència pràctica immediata a la guerra espanyola, en què serveix d'interpret a les forces italianes i coneix els desastres de la guerra en diverses capitals peninsulars —motiu del poemari *Elegies de guerra*. El pregon coneixement dels poetes italians i el sentiment de romanitat deriven així mateix d'aquesta estada, compartida amb l'estudi de la gramàtica de Pompeu Fabra, —rebutja mossèn Alcover per considerar-lo l'antífesi del científisme— i la lectura de Miquel Costa i Llobera. En aquest sentit, doncs, té raó quan afirma que mai no ha estat un convers i ho podem comprovar anant a les pàgines de la revista teatina *Luz y vida*, on, sota el pseudònim de Fulgenci Melat, als dinou anys, publica uns primers versos prou dolents, segons confessió pròpia, «no els hi anéssiu a cercar!», diu, però que són tot un envit a fer-ho, tenint en compte que això l'igualava a l'admirat Rosselló-Pòrcel, que així mateix publicà allà les seves poesies d'adolescència, també dignes d'oblit. Un dels poemes és especialment significatiu per copsar l'amor del poeta novell a la pàtria i als seus orígens. És abrandat i es titula «Himne triomfal amb motiu de la coronació de la Mare de Déu de la Salut». Diu un fragment:

«Celebrem les gestes de la raça forta que la sang del avis en son escut porta, que és brava en la lluita, com dolça en la pau, que sols estremida pels llorers decau; fulguri el ressò de nostra cantada com la veu del tro dins la nit glaçada; mostrem l'ardidesa de nostra volada davant l'estupor d'indignes apòstates del geni que ens guia, de fills que ens reneguen, signat nostra via amb fum i negror.»

Aleshores contacta amb els intel·lectuals que conformen l'anomenada Escola Mallorquina i que li duen de deu a trenta anys. L'epistolari mantingut amb tres d'ells, M. Antònia Salvà, Miquel Ferrà i Guillem Colom, permet seguir puntualment les seves passes. Els envia poemes per a crítica i aprovació, tot seguint la tradició de l'Escola on el sènior tutela el júnior; demana i llegeix les obres dels mestres, que «prodiguen ensenyaments exquisits a mans plenes», així *El Retorn* de M. Antònia Salvà, *Mireia*; s'atreveix a dedicar-los quelcom.

En esclatar la guerra, és destinat a la Península. Les circumstàncies imposen que ara escrigui en castellà a Ferrà, al qual considera «el mejor juez y guía de mis obras». D'aquesta circumstància neixen unes elegies, amaraes de realisme, viscudes, l'obra més estimada de l'autor, que prega al mestre: «Com més rectificacions i advertències se us ocorrin, millor. Ja sabeu que cada suggeriment vostre és per a mi un goig i un impuls». D'aquestes consultes, se'n derivà una minuciosa depuració de forma, o de llima, com deia i feia Costa.

Acabada la guerra, inicia a Barcelona els estudis de Filosofia i Lletres, que li impedeixen escriure, però que compensa amb una ampla formació clàssica. Quina meravella Joan Estelrich, Aramon i Serra, López Picó, Marià Manent, Josep Palau i Fabre, Josep M. de Sagarra, etc. que el conviden a llegir alguns poemes seus, en els quals segueixen veient aquella inefable llum mallorquina de la nostra tradició, la qual cosa el satisfà d'allò més. Mentrestant, els elogis de M. Antònia Salvà l'encoratgen: «Els vostres elogis tenen per a mi una virtut nova mereixedora de la més viva gratitud: la virtut de l'estímul. Em veig, davant vós, més que mai lligat a un vincle sagrat, per fer-me digne d'una tradició i un culte».

El contacte amb els intel·lectuals catalans i concretament amb Aramon, el mou a abraçar la fonètica barcelonina, que en ocasions, l'obliga a sacrificar la mallorquina. L'adopta ja en el recull de versos primerencs *El somni encetat*, i ho comunica a Miquel Ferrà tot dubtant si li semblarà convenient. Mentrestant, ha assolit la llicenciatura de Filologia Clàssica (1942), que el fa sentir «una mica més humà, i això sense que l'humanisme hagi arribat mai a deshumanitzar-me com a tants altres».

Tot seguit aconseguix la càtedra de llatí de l'institut a Osca (1943), el qual fet mou Guillem Colom a dedicar-li una poesia de circumstàncies, amb l'adreça següent:

«Oronella que tingueres les ales més grans que el niu, i has volat a altres riberes cercant noves primaveres, Déu mantingui tes quimeres I et vulgui dar un bon estiu!»

Osca és, però, una ciutat sense vida intel·lectual ni material. Gràcies a aquest fet, crec, no interromp el contacte amb els companys de Barcelona, a les reunions literàries dels quals, dels Amics de la Poesia, llegeix els poemes inèdits que demana i obté dels poetes mallorquins, conscient que mai no s'han de rompre els vincles entre les Illes i el Principat. De vegades, els convida a fer lectura personal dels seus versos: «sé que us costa de fer aquesta excursió en aquestes circumstàncies», diu a Ferrà, «però els amics, i sobretot la pàtria, se n'alegrarien tant». Duits de la seva mà ho faran els més joves: Llorenç Moyà, Miquel Gayà, Bartomeu Marroig, «esperança del ramat», que diria Virgili. Tot i això, Dolç prepara l'edició del *Llibre de Sant Jordi*, meitat prosa, meitat poesia, prova evident del culte literari al sant cavaller en terres de l'antic regne d'Aragó. Ell mateix aporta una «Invocació a Sant Jordi», ben en la línia d'aquell «Himne» de catorze anys enrera al qual m'he referit abans:

«Cavaller en arribar l'hora, busca'l, si no surt el drac, Que no ofeguïn la donzella Els miasmes de l'estany. Avui encenen les roses Esperances en les mans. Roses, roses! Catalunya És tota un roser granat. Ta creu vermella i les barres, Com un incendi de sang, Pugen per les ales verdes Del neguit primaveral.»

Mentrestant les hores que fereixen i maten colpeixen M. Antònia Salvà en els seus setanta-cinc anys i s'enduen Guillem Forteza. Els membres de l'Escola, cohesionats, i Dolç n'és un, testimonien amb els seus versos alegries i penes i participen en les diverses celebracions. Cada any el poema de Nadal és una fita obligada. Ara són aquells que celebren les noces de Dolç amb *Ofrena nupcial*, suara acusen l'impacte fort de la mort de Miquel Ferrà. «La pèrdua del nostre mentor, del nostre incomparable crític, del millor dels amics és, en realitat, insubstituïble», dirà un Dolç destrossat a M. Antònia Salvà.

A la revista *Destino* comenta l'obra dels nostres autors: Costa, Alcover, Riber, Salvà, Colom, tot divulgant-la, mentre la seva formació filològica li permet entrar de ple a la Fundació Bernat Metge, dirigida per Joan Estelrich, iniciant una carrera fecundíssima de traductor —un aspecte així mateix ben típic dels membres de l'Escola, encara no estudiat. Ara, mort Ferrà, tramet les seves poesies a M. A. Salvà, de qui accepta correccions, les agraeix i en ocasions fins i tot les discuteix.

L'any 1948 és especialment significatiu. Prepara la tesi per optar a càtedra d'Universitat, que és «la meua il·lusió —confessa a Guillem Colom—, preferentment, com és natural, la de Barcelona. Sols aleshores seria normal i còmoda la nostra vida; i el contacte amb Mallorca, eficaç. Esperem que no quedi tot en pura il·lusió». Ho comparteix amb la preparació del pròleg a B. Rosselló-Pòrcel, el gran desconegut a Mallorca, un estudi dens i seriós, en el qual assenyala els secrets punts de contacte entre la poesia d'avantguarda del poeta i la de l'Escola Mallorquina.

I com a anècdota cal assenyalar que demana en préstec a Colom els opuscles de Rosselló-Pòrcel, *Nou poemes* i *Quadern de sonets*, dels quals ignora fins i tot la data de publicació, i que treballa en una *Imitació del foc*, manllevada per uns dies a Aramon, prova evident de la precarietat de medis amb què els nostres intel·lectuals treballaven aleshores.

L'any 1950 s'adona que els mallorquins ofrenen una llàntia a la Verge de Montserrat. La hi durà Guillem Colom. Dolç, que de cada vegada està més cansat d'Osca, «aquesta llunyedança i aquest país doblement àrid, materialment i espiritual» es queixa: «Veig que des d'aquesta llunyania passo una mica oblidat, i ho sento, almenys perquè no sé si dec semblar poc deferent o poc mallorquí».

Mentrestant, i en alguna ocasió amb Guillem Colom, enllesteix la traducció d'una corrua d'autors llatins per a la FBM. És una altra manera de fer pàtria, fidel a la consigna de Carles Cardó que assegurava: «L'hora actual de Catalunya, és, en gran mesura, l'hora de les traduccions», tot remarcant la necessitat d'aquestes per enriquir amb nous instruments la potència expressiva de la llengua. A causa de la seva forma d'entendre-la, per cert, té una topada amb tres autors d'una generació posterior: Blai Bonet, J. M. Llompart i J. Vidal Alcover. Se'n fa eco la revista *Destino*. Els joves, acusats de dialectalismes inadmissibles per a Dolç, protesten vivament i puntualitzen la seva postura. Amb el temps esdevindran autors consagrats i bons amics del poeta i catedràtic.

Una vegada aconseguida la càtedra de Filologia Llatina a la Universitat de Sevilla (1955), es trasllada a València (1957), on desenvoluparà una tasca memorable i podrà escriure en català anys més tard al diari *Levante*. Dolç no abandona la seva dèria. A *Virgili i nosaltres* (València, 1958), hi trobem la declaració de principis següents: «Nat a Mallorca i educat culturalment a Barcelona, m'he convertit espontàniament, per raons de càtedra i, no cal dir-ho, per dret d'afecte, en veí, d'aquesta bella ciutat i en col·laborador de les aspiracions comunes. Només aquests noms prestigiosos, de tanta responsabilitat —Mallorca, Barcelona, València—, semblen exactament un símbol de la nostra unitat lingüística, cultural i històrica, que és la meua obsessió i, sens dubte, la de tots vosaltres».

La mort de M. A. Salvà, «la nostra M. A.», el sorprèn en una època de treball molt intens i no pot escriure res. «Ara, diu a Colom, és una pèrdua tan dolorosa que serà fresca durant molt de temps i sempre em podrà inspirar unes estrofes». Quasi paral·lelament, l'edició de l'*Eneida*, traduïda en hexàmetres, a la manera de Carles Riba, li donarà una gran alegria, acrescuda amb la celebració del centenari d'Ausiàs March, on s'ha imprès el primer programa oficial en català en els darrers vint-i-tres anys, i amb el fet de poder pronunciar en la nostra llengua el discurs d'entrada com a professor de la Maioricensis Schola Lullistica, gràcies al seu entestament i als bons oficis de l'amic Colom, que li fa sempre costat.

Miquel Dolç, el crític a la força quasi, per canalitzar l'enorme erudició derivada de les traduccions que se succeeixen ininterrompudament, elogia *Bearn* de Llorenç Villalonga, i la qualifica de *retorn* cap a l'Escola Mallorquina. El seu paradoxal autor, blasma principal d'aquella, ho accepta tot dient: «Celebrar el concepte en que té la meua novel·la i crec molt exacte l'espècie de *retorn* que vostè hi veu cap a l'Escola Mallorquina —almanco cap a l'amor de les coses mallorquines...».

L'any 1968 es trasllada a la Universitat Autònoma de Madrid, on romandrà fins al final de la seva vida. Conserva els lligams amb Catalunya: és membre del consell directiu de la Fundació Bernat Metge; membre de l'Institut d'Estudis Catalans i de l'Acadèmia de les Bones Lletres, entre altres honors. El seu balanç és altament positiu: més de seixanta volums de tema clàssic, especialment traducció d'autors llatins, prosistes i sobretot poetes, treballs que se distingeixen per la seva seriositat i rigor filològics; vuit toms de poesia; un nombre considerable de pròlegs, tribut a l'amistat cap a escriptors joves i altres no tan joves; nombrosos articles específics de llengua, de literatura i d'història llatines i de literatura catalana de totes les èpoques; reflexions sobre la teoria de la traducció, fruit de la seva llarga experiència; i innumbrables articles de divulgació, publicats en diaris i revistes de tot Espanya setmana a setmana, mes a mes, any a any. Tot això, que es diu aviat, però feixuc de fer, és compaginat amb la tasca docent, èmula de dedicació amb les altres, on el professor Dolç no plany hores, l'avaluació de la qual correspon a moltes generacions de deixebles, avui presents a diverses facultats.

L'any 1971 té l'honor d'ésser president del Consistori en la represa del Jocs Florals de Barcelona, després de un llarg parèntesi de maltempsada, d'incomprensió o d'indiferència. Aleshores pronuncia el discurs titulat «La nostra llar i la nostra pàtria». Aquest mateix any en el IV Congrés Espanyol d'Estudis Clàssics, celebrat igualment a la Ciutat Comtal, a petició dels congressistes de llengua castellana i dels professors estrangers, parla en català a l'Aula Magna de la Universitat de Barcelona sobre les «Correspondències homèriques en l'*Ulysses* de Joyce», feliç de comprovar com poc a poc es torna a la normalitat. Aquest retorn ha estat possible gràcies a homes com ell, que fan de les paraules constància i fidelitat el lema de la seva existència. Així ho recordava Josep M. Llompart. Fidelitat a la llengua, fent sempre en català l'obra de creació —poesia— i de recreació —traducció—; fidelitat a l'Escola Mallorquina. Dolç, anc que sembli fugir-ne, mai no abandona ni en prosa ni en poesia els postulats d'aquella: l'exigència de la forma, l'amor al paisatge, l'animadversió a tota estridència; fidelitat a una idea: Catalunya: «M'he sentit sempre, sense embuts, català de Mallorca», diu. Ho corrobora en tota ocasió, i una vegada més en el poema del mateix nom, dedicat a Ramon Aramon i Serra, amb el qual vull acabar. En un llenguatge ara força depurat, diu així:

«La Plana al lluny cremarà una làmina de zenc. Les espases de la sang em perforen els sentits: Catalunya! Oh ginesteres en flor! I encara vibra el desert als ulls, sense el braç d'un port. Salta el cor com un dofí. Catalunya! No em donis treva, blavenc i màgic camí dels anys. Nin les il·lusions damunt el tronc del verb un, Catalunya! Qui vent d'inflamats ocells em precipita les mans cap a l'angoixa dels cims, on és òrbita un sol nom: Catalunya! Lluny encara és l'occident que sembla pròxim. Si el llamp travessa un núvol sonor, dibuixa un arbre de llum: Catalunya!»

Un arbre de llum és així mateix per a les generacions posteriors Miquel Dolç el qual, tot anostrant els autors llatins, ha il·luminat ferm les lletres catalanes.